

na televizijski način. To je novost v našem filmu, ki nedvomno glasno govori o vplivu televizije, o vplivu, ki pa filmu nikakor ni v škodo.

Oskarjev nagrajenec je bil prvi tudi v Beogradu. Morda je pa lastovki, ki naznanja pomlad kratkemu filmu tudi v kinematografih, ime — OSCAR?

France Kosmač

MED KNJIGAMI

NEKAJ MISLI OB UDOVIČEVEM OGLEDALU SANJ

Udovičeva lirika kaže, da njen avtor ne ljubi poenostavljenih shem, ki bi jim nasilno podrejal življenje; najraje izraža prav življenjska protislovja in vznemirjajo ga stara, večna nasprotja, ki jih prinaša življenje.

*Jutro poje
kakor pisan petelin,
zleti na streho,
sede na drevo,
sede na plug,*

pravi v pesmi *Vedro je lice stvari*, toda:

*Ruša pod drevesom
pa ve:
Ves dan rije
krt pod vijolicami,*

Odnos do življenja, kakršen se nam razkriva v njegovih pesmih, bi lahko na prvi videz imenovali deziluzijo, vendar bi bile zanjo najprej potrebne naivne predstave o svetu; Udovič pa ne verjame v lepe pravljice, zategadelj ni grenko razočaran, saj gleda življenje kompleksno in z neko moško stoičnostjo sprejema, kar mu prinaša življenjski tok.

Jožetu Udoviču niso neznana najbolj skrajna čustvena stanja, ko se zdi človek tujec samemu sebi in ljudem in si išče trudoma in z neizprosno voljo lastno podobo:

*Noč,
v meni je temnejša daljava,
kakor je tvoja,
hodim po nji
in če srečam sebe,
vidim: tujec me gleda
iz lastnih oči,*

pravi v pesmi *Sveti mi, noč*. Toda kakor doživlja grozo osamljenosti, tako se ji tudi upira in ni zgolj pasivno bitje, ki bi voljno in vdano prenašalo, kar mu prinaša življenje.

*V dušo je vžgana
beseda:
Tiplji iz dneva
o noč,*

*išči, predri
pajčevino,
reši iz dna
se pojoč.*

Beseda

Tak moralni impulz ni izraz apriorističnega optimizma; preizkušen je v notranjih krizah in neznani mu niso najbolj temni dvomi, prav zategadelj je toliko bolj dragocen. Udovič torej svojih kriz ne posplošuje in ne izvaja iz njih nekakšnega sklenjenega nazora o absolutni alienaciji; značilno zanj je, da tudi v ciklu *Večer igra Chopina*, ki je zapet v temnem molu in je eden najlepših in najprereteljivejših v zbirki, čuti svetle vzgibe v sebi.

*in vendar slutim ladjo,
sanjam jadro,
sanjam
čisti val.*

Sonata za Ariadno

Udovič zelo intenzivno doživlja vse, kar je v človeku človeškega; v njem živi izrazito poudarjeno zaupanje v človekove pozitivne etične moči, ki nenehno strme v nove in višje moralne kvalitete. Ta vera je prav tako pristna in nedeklarativna, kot je pristen pesnikov obup in dvom, in Udovič je brez napačnega ganjenja vznemirljivo pomirjen, toliko lepote odkrije prav v človeški protislovnosti.

Udovičev pogled na človekovo usodo ni statičen in ne vztraja pri enotnih pogledih na življenje. Tako je njegova lirika razsežna, ker ni preprosto enosmerna; Jože Udovič ne gleda življenja nenehno z istega zornega kota, zato ga tudi ne doživlja utrujajoče enolično, ampak v njegovi bogati protislovnosti, saj se z različnih točk razgleduje po življenjskih pokrajinah. Tako je njegov lirični svet dinamičen, kljub temu da Udovič ni lirik, ki bi se izpovedoval s pretirano čustveno razgretostjo; njegova lirika razodeva osebnost, ki zmore premagati trenutno razpoloženje in s trezno, možato umirjenostjo presoditi objektivno ceno življenjskim pojavom.

Ni naključje, da se v Udovičevi liriki tako vztrajno ponavljata dva pojma, pojem svetlobe in teme; med njima je dovolj prostora, da lahko izrazi pesnik najrazličnejša občutja in najde tako ustrezen korelat svojemu duševnemu valovanju. S tem neopazno privzdigne svet in človeka v nekakšno metaforično alegorijo in na tej privzdignjeni ravni izpoveduje svoja lirična občutja. Pri Udoviču celo narava dobiva čisto poseben pomen in je tako rekoč del njega, saj se pesnik pogostoma prav enači z njo. Narava ni objekt izven njega, ki bi živel samostojno življenje; ne, podredila se je pesniku in njegovim vizijam in ponazarja njegovo življenje. *Kakor resa*, ena izmed njegovih lepih razpoloženjskih pesmi, zgovorno kaže, kako je meja med njim in naravo krhka in zabisana.

*Vse, kar je vzknilo
 ob robu poti,
 kar se je odprlo
 na kamnitem krasu srca,
 je cvetelo
 drobno in višnjevo,
 drobno in višnjevo,
 s temno kapljo v cvetu,
 kakor resa
 v zgodnjem ivju,
 kakor resa
 v medlem jesenskem soncu
 zastrtih dni.*

Udovičeva izpovednost ni preprosto shematična in pregledno racionalno urejena, tako da bi zlahka opredelili njeno naravo; v njej se nenehno oglašata preteklost in vizionarno je zamaknjena v prihodnost. Skratka, otrok je naše dobe, ki je zavrgla vseskozi zgledno urejenega apoliničnega nadčloveka. Udovič sam jo v pesmi *Ogledalo* opiše takole:

*Temno ogledalo globine,
 od kod so vse te podobe
 v prsih, v srcu, v očeh.*

...

*Brez njih me ne bi bilo,
 vem, prihitele so od vseh strani
 skozi daljave časa, skozi čas daljav,
 iskale so se in se združile,
 da je nastalo moje bitje.*

Že naslov Udovičeve zbirke, *Ogledalo sanj*, je značilen: Jože Udovič ustvarja krhki sanjski svet in v vizijah izraža svoja spoznanja o življenju. Udovič se izraža v fantastičnih zvezah; ta njegova privrženost fantastiki je razumljiva, saj je njegovi tematiki taka stilna orientacija najbližja; osvobojen je formalne logike in faktografskih vezi in oblikuje snov po drugih, idejnih vidikih, primernejših njegovi lirični izpovedi: svoja že odmišljena, abstrahirana spoznanja, ki si jih je ustvaril o življenju, svojo resnico o svetu znova konkretilizira, vendar tako, da v novih, fantastičnih razmerjih ohrani globljo podobo življenjskih pojmov in njihov intimni, površnim očem prikriti značaj. Resnica, ki je bila do zdaj zastrta, se nam v novi zvezi, v novem zaporedju dejstev nenadoma razkrije in ožarjeno vidimo kot središče stvari, kar smo prej komajda slutili. Kot primer lahko navedemo značilni pesmi *Mala nočna glasba* in *Grad*, ki rasteta iz diametralno nasprotujočih si razpoloženj in katerih idejo je lahko pesnik prav v fantastični preobleki tako močno izrazil. Prav zavoljo tega je Udovičeva lirika problemsko izostrena, saj ima bolj žive poteze kot stvari same; Udovič ustvarja take zveze, da je tisto, kar je za idejni poudarek najbolj bistveno, izpostavljeno, vse nebistveno, pogled zastirajoče, pa odpade kot ne-

potrebni, obtežujoči material. Kljub temu v Udovičevi sproščeni fantazijski igri vez z realnostjo ni pretrgana, saj je ne snuje samovoljno; v njej je v veljavi le smotrni red, red zamisli, katere izvor pa ni nasilna konstrukcija, kajti pesnikova ideja se hrani iz globokih, intimno doživetih spoznanj.

Svojevrstni idejni vsebini Udovičeve poezije ustreza tudi njena formalno estetska podoba, ki nikakor ni več vezana na stare, normativne kalupe. Novi vsebini, prirejeni po novih ustvarjalnih načelih, ustreza Udovičev izraz, ki je iznajdljiv in rafinirano voljan, tako da v nas gibko zaigra klaviatura Udovičevih kompliciranih razpoloženj. Ta razpoloženja ustvarja Udovič največkrat s pomočjo metaforike; prav zaradi neverjetne izbrušenosti, s katero najde najtanjšim miselnim odtenkom ustrezno prisposodobno, pa se mu le-ta ne javlja kot nekakšna metaforična slikovitost, ki bi bila sama sebi namen; le svojo vizijo o življenju izredno skrbno s tenko uglašnim posluhom za notranjo ubranost verza izraža s pomočjo metaforičnih zvez, ki se kljub novosti in izvirnosti vrste v izredno čisti, naravni liniji, da se nam zdi, kot da jih že od nekdaj poznamo in da so tako rekoč del nas samih.

Marjan Brezovar

NADA GABOROVICH, KALI PRIHODNOSTI

Novi roman Nade Gaborovič z naslovom *Kali prihodnosti* lahko na splošno označimo kot lep in zanimiv tekst. Prizorišče je mladinska proga Brčko—Banovići dobro leto po končani vojni, središčna tema ljubezen med grškim partizanom Alkijem, sedaj brigadirjem na progi, in medicinko Vito iz ljubljanske študentske brigade. V romanu je dobro zadeta psihoza povojnega časa, ko so preživete strahote še orale po ljudeh; tudi oba mlada ljubimca — predvsem velja to za Vito — se s težavo trgata iz razdvojenosti, oziroma iz čustvene letargije, ki jo jima je pustila vojna. Vito so hude preizkušnje v koncentracijskem taborišču tako usodno prizadele, da je izgubila vero v lepote življenja in v ljudi, tudi fanta teži nesrečna mladost. Zdaj drug ob drugem doživljata prvo veliko srečo, nad katero pa kot mora leži senca mučne preteklosti, kratkotrajne sedanjosti in negotove prihodnosti. A ljubezen le opravi svoje. Alki se od začetka do konca romana moralno očiščuje, osrečuje ga spoznano dejstvo, da zmore ženska nuditi moškemu še dosti več kot samo seksualne užitke, tudi dekleta doživi popolno čustveno prerojenje, ob fantu spet najde vero v življenje, kljub temu, da je *happy end*, ki ga je pričakoval bravec, izostal.

Pri vsem tem pa pisateljica vendarle pripisuje ljubezenskemu čustvu v dekletovem in prav tako v fantovem očiščevanju ter v zopetnem sprejemanju vere v ljudi prevelik pomen; kot da bi bila erotika edino, zaradi česar je vredno živeti. To avtoričino spoznanje je čisto njeno, subjektivno, zato ima le relativno vrednost in je kot osnovna teza romana manj prepričljivo, dasi je zelo spretno in domiselno oblikovano.

V romanu ni mnogo fabule, zlasti ekspozicija je dolgovezna. Alkijevo iskanje dekleta je že kar dolgočasno branje, zato pa je zorenje erotičnih odnosov med obema partnerjema subtilno prikazano, čeprav je vsa zgodba risana

* Nada Gaborovič, *Kali prihodnosti*. Založba Obzorja. Maribor, oktobra 1962. Opremil Oto Polak.